1. Peygamber Efendimiz Döneminde Hadis

Muhammedun Resulullah

Peygamberlik hayatı döneminde temel görevi insanlara dini öğretmek olan Peygamber Efendimiz, bu görevini Kur'an-ı Kerim'i okuyarak ve açıklayarak yapmıştır. Ayet bulunmayan konularda ise kendisi tarafından konulan kurallar, yapılan izahlar ve uygulamalarla çözüm üretmiştir.

Allah'ın Resulü bu anlamdaki söz, davranış ve uygulamalarını bizzat öğrenmeleri ve başkalarına da öğretmelerini ashabına tavsiye etmiştir. Nitekim kendisini görmek için Medine'ye gelen ve burada yirmi gün kalan genç sahabi Mâlik b. Huveyris el-Leysî (ö. 74/693) ile arkadaşlarını kabilelerine yolcu ederken *"Şimdi ailelerinize dönüp öğrendiklerinizi onlara da öğretin."*[1] buyurmuştur.

Vedâ Haccı esnasında söylendiği bilinen *"Burada bulunanlar, sözlerimi bulunmayanlara iletsin!"*[2] şeklindeki emri ile *"Sözümü işiten ve işittiği şekilde bir başkasına ulaştıran kişinin Allah yüzünü ak etsin"*[3] anlamındaki hadisinde de buna işaret vardır. Bu emirleri dikkate alan sahabe, Peygamber Efendimiz devrinde ondan aldıkları bilgiyi başkalarına da taşımanın gayreti içinde olmuştur.

Ashab-ı Kirâm Peygamber Efendimiz devrinde hadisleri öğrenme ve başkalarına öğretme konusunda aynı imkâna sahip değildi. Onlardan bir kısmı Resul-i Ekrem'in yanından ayrılmadığı için çok hadis duyma imkânı bulmuş, bir kısmı ise işiyle gücüyle meşgul olmuş ve Efendimizle ancak zaman zaman görüşebilmiştir. Az görüşenler haliyle daha az hadis duymuş ve öğrenmiş, ancak bunlar da eksiklerini diğer sahabilerden öğrenerek telafi etmiştir.

Çok hadis rivayet eden sahabilerden Ebu Hüreyre şöyle der:

"Muhacir kardeşlerimiz pazarda ticaretle, Ensar ise bahçelerinde iş güçle uğraşırken, Ebu Hüreyre karın tokluğuna Peygambere hizmet ediyor, onların bilmediklerine de şahit oluyordu."[4]

Ebu Hüreyre bu sözüyle sahabenin aynı derecede hadis bilgisine sahip olmadığına işaret etmiştir.

Hz. Ömer ise Ensar'dan olan komşusu İtbân b. Mâlik (ö. 50/670) ile ilgili olarak şunu anlatır:

"Ensâr'dan bir komşum ile beraber Benî Ümeyye b. Zeyd yurdunda oturuyordum. Burası, Bu yer Medine'nin Avâlî bölgesinde idi. Resulullah'ın (s.a.v) yanına nöbetleşe gelirdik.

1 Buhârî, İlim, 25.
2 Buhârî, İlim, 9; Müslim, Hac, 446.
3 Tirmizî, İlim, 7.
4 Buhârî, İlim, 42.

Bir gün o gelir, bir gün de ben gelirdim. Ben geldiğim zaman o gün vahiy ve başka ne duyarsam haberini komşuma iletirdim. O da geldiği zaman böyle yapardı.”[5]

Bu örnekler Peygamber Efendimiz devrinde ashabın hadis öğrenme konusundaki gayretlerini göstermektedir.

Ashab-ı Kirâm Peygamber Efendimizden öğrendiği hadisleri kendi aralarında müzakere eder, onları iyiden iyiye öğrenmeye çalışırlardı. Genç sahabilerden Enes b. Mâlik (ö. 93/711) şöyle der:

“Biz Peygamber Efendimizin yanında bulunur ve ondan hadis öğrenirdik. Onun yanından ayrıldığımızda da o hadisleri iyice belleyinceye kadar kendi aramızda müzakere ederdik.”[6]

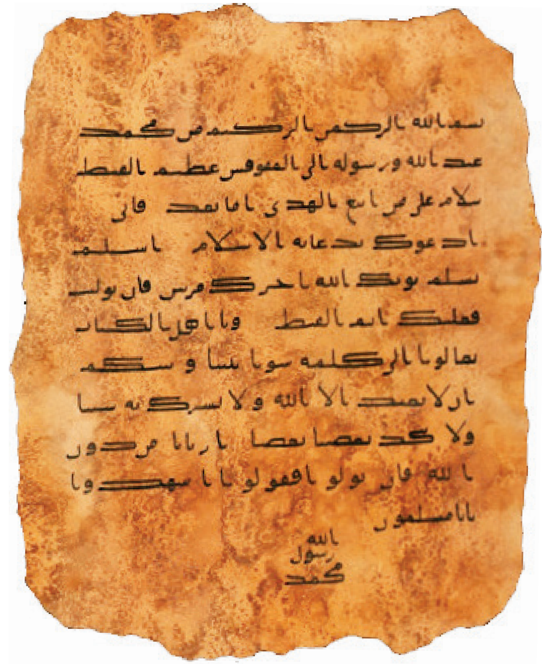
Özellikle İslam’ın ilk dönemlerinde yazı çok yaygın olmadığı ve ashabın büyük bir kısmı okuma yazma bilmediği için Peygamber Efendimiz Kur'an-ı Kerim’i yazı bilen vahiy katiplerine yazdırmış, hadislerin ezberlenmesini istemiş; ancak onların yazılmasına müsaade etmemiştir. Okur yazar sahabiler çoğaldıktan ve yazı da yaygınlaştıktan sonra hadislerin yazılmasını serbest bırakmış, zaman zaman bizzat kendisi de yazım için emir vermiştir.

Nitekim Mekke’nin fethi esnasında Yemenli sahabi Ebu Şâh, Efendimizden dinlediği bir hutbeyi kendisine yazmasını istemiş, Allah’ın Resulü de *“Bu hutbeyi yazıp Ebu Şâh’a verin!”*[7] buyurarak onun arzusunu yerine getirmiştir.

Genç sahabilerden Abdullah b. Amr b. Âs (ö. 65/684) ise hadis yazmak için Efendimizden izin istemiş,[8] izin verilmesi üzerine duyduğu hadisleri yazarak es-Sahîfetü’s-Sâdıka isimli bir nüshada bir araya getirmiştir.[9]

BİLGİ KUTUSU

Peygamberimiz döneminde hadis müzakere işi daha çok Mescid-i Nebevî’de bulunan Suffe’de yapılırdı. Suffe, mescid inşa edildikten sonra ilimle meşgul olmak isteyenler için ayrılan bir yerdi. Kalacak yeri olmayanlar burada geceler, ilimle meşgul olmak isteyenler de bunlara katılırdı. Suffe’de Kur’an, akaid ve yazı öğretimi yanında hadis müzakereleri yapılırdı. Bir kısmı devamlı, bir kısmı da geçici olarak burada kalan sahabilere "Ashab-ı Suffe" ismi verilmiştir.

Hz. Peygamberin Mısır Mukavkıs’ına gönderdiği mektup.

(Hattat Ali Hüsrevoğlu tarafından özel olarak hazırlanan eskitme kağıda İstinsah edilmiştir.)

(Muhammed Hamidullah, el-Vesaiku’s- siyasiyye, s:.137 Beyrut, 1985)

5 Buhârî, İlim, 27.
6 Hatîb el-Bağdâdî, el-Câmi’ li-ahlakı’r-râvî ve âdâbi’s-sâmi’, C 1, s. 363-364.
7 Buhârî, Lukata, 7; Müslim, Hac, 447, 448.
8 Ebu Dâvûd, İlim, 3.
9 Dârimî, Mukaddime, 43; Muhammed Mustafa el-A’zamî, İlk Devir Hadis Edebiyatı, s. 43.

Peygamber Efendimizin devlet başkanı olarak yazdırdığı birçok belge ile bunların içeriği hadis olarak nakledilmiş ve hadis kitaplarına girmiştir. Medine devlet anayasası, nüfus sayımı sonuçları, diplomatik yazışmalar, İslam'a davet mektupları, valiler ve komutanlarla yapılan yazışmalar, anlaşma metinleri, alım satım belgeleri, zekât ve vergilerin miktarı ile ilgili bilgilendirme yazıları, beratlar (emannâme) ve istek üzerine verilen belgeler bunlar arasında yer almaktadır.[10]

10 Muhammed Hamidullah, el-Vesâiku's-siyâsiyye, s. 43 vd.
11 İsmail Lütfi Çakan, Hadis Usulü, s. 72-73.
12 Muvattâ, Ferâiz, 4; Ayrıca bk. Müslim, Âdâb, 36-37; İbn Mâce, İkâme, 193.